

Illustration: Richard Holmgren

Nästa gång du ser pärlan på toppen av Atenas påkostade tempelklippa, kanske som ståendes inför en guide som vidlyftigt pladdrar om balans och proportion, betänk då att templet kan granskas utifrån ett helt annat perspektiv. Det finns nämligen en mer plump sida av Parthenontemplet. Det har sagts att ”lyckligt det folk vars historia är tråkig” och ur detta faktum tar vi nu steget över tröskeln och in till de, av allt att döma, mycket olyckliga grekerna.

Perikles var det antika Greklands störste statsman och i över trettio år från 461 till 429 före vår tideräkning, f.v.t., styrde han Aten. I ett berömt minnestal hyllade han demokratin som samhällsmodell eftersom Atenas invånare gjorde allt han sa till dem. Detta för oss fram till det kanske mest beaktansvärda i Perikles karriär – hans sätt att handha det deliska förbundet. Förbundet var en sammanslutning som hade arrangerats redan 16 år innan Perikles blev statsman. Det hade organiserats för att ge ett gemensamt skydd till de grekiska städerna i Egeiska havet och Mindre Asien mot de nyckfulla perserna. Man visste aldrig vad de hade i kikaren. Själva medlemsavgiften för det hela förvarades i Apollons tempel på den invigda ön Delos. Någon lät dock påpeka att det var en oklok sak i sig att låta placera en medlemsavgift mitt ute på en ö och sagt som gjort så lät Perikles flytta skatten hem till Aten. På detta vis kunde han nu ha bättre uppsikt över alla medlemsavgifter och kort därefter kunde han, ett tu tre, bekosta ett skrytbygge uppe på Akropolis. Det är detta bygge vi känner som det sköna Atena Parthenos tempel och endast Apollon vet var Perikles hittade sin finansiering. Eller hur?

Templet var det magnifikaste exempel på arkitektur som världen dittills hade skadat, ja åtminstone genomsnittsatena och diverse affärsmän som inte hittat vägen tvärs över Medelhavet till Egypten. Vissa menar dock att pyramider inte riktigt faller inom intervallet för arkitektur och snarare bör placeras inom kategorin underverk. Att stapla stenar ovanpå varandra tills de förhoppningsvis möts faller måhända inte inom ramen för den kulturella förfining som hyllas i motståndspartiet – jag förmodar att de aldrig prövat staplandets konststycke, men lät vara. I alla händelser stod nu Perikles och atenarna där med ett bygge av gudars nåde – ja det var på den tiden de var oräkneliga.

Idag vet vi att man inte bygger obemannade stridsflygplan eller äventyrsbad hur som helst utan att först ta andras åsikter i beaktande - innan man likväl griper sig verket an. Mot denna bakgrund kan man ställa sig frågan vad samtidens atenare

tyckte om denna nödvändighet av arkitektonisk perfektion. Sakkunniga inom ämnet *Antikens kultur och samhällsliv* vill göra oss uppmärksamma på att det inte alls behöver vara som det ser ut att vara – hur det nu ser ut att vara och för övrigt bör begreppet kultur tas med försiktighet i sammanhanget samhällsliv eftersom vissa barbariska samhällen inte hade någon kultur, något som de gamla grekerna inte var sena att påpeka. Nåväl, sakkunniga menar att man faktiskt kan förstå ett visst missnöje genom att läsa den senare antika författaren Plutarchos. Här kan man skönja en skildring av Aten och det grälla Parthenon som ett bedrägeri av största dignitet. Med ett insiktsfullt öga kan man frammana att Plutarchos liknade templet vid en påspacklad och lömsk sköka, någon som hade ett och annat att dölja. Ja, denna jämförelse föll sig helt naturlig, på snudd till fantasilös, eftersom grekerna var väl bevärdade i att blaska röd och blå färg över sina utsökt skulpterade marmoralster.

Vidare fanns en annan man vid pennan som hette Thukydid. Den senare brann av skrivlust, men eftersom han levde långt tidigare än Plutarchos och bodde granne med Perikles, så utvecklade han en taktkänsla som uppmanade honom att hantera ordet Parthenon med försiktighet. Med taktkänsla menas hur långt man kan gå när man redan har gått för långt. Thukydidens föredrog istället att uttala sig om Atenas andliga fastigheter i bästa Nostradamusmanér. Genom att skjuta beskheter på framtiden så slapp han att ha med saken att göra. Han menade att om Aten en dag skulle överges, så skulle dess byggnader (läs byggnad) erinra om en makt med dubbelt så stort krigsmaskineri än den i själva verket hade. Perser och spartaner lät sig dock vilseledas och i all tysthet även flertalet atenare. Ja, få var de som begrep en raljerande yrkesskribent eftersom de som bar det tyngsta lasset tyckte att de där krumelurerna som dök upp i tid och otid var rena rama grekiskan. Inga själar oroades nämnvärt utom Perikles själv som just avlönat Fidias för att ha pyntat omkring i templet, ni minns den där 33 fot höga statyn av Atena i guld och elfenben. Den var dyr. Inte minst berodde detta på att Feidias själv lär ha stoppat guldklimpar i egen ficka och för att elefanter har en benägenhet att inte trängas bakom karamellfärgade husknutar. Låt oss heller inte glömma utläggerna för att knacka ut all krigspropaganda i form av Parthenons metopfris. Med lite uppfinningsförmåga sägs den avbilda de 192 ärade och stupade atenarna i segern över perserna vid Marathon. Fidias stenhuggargille var inte bara tacksamma för segern – med blåsor i händerna, så rent av lovprisade de perserna för att de lyckades hålla dräpandet nere under två hundra.

Perikles och finansintendenten lyckades dock hålla god min om utgifterna, åtminstone till en dag år 430 f.v.t. då solen gick upp och Perikles befanns straffskyldig till att ha försnillat statliga medel. Och en sak till. Nästa gång ni vill närma er ett klassiskt bedrägeri, minns då den romerske satirikern Horatius tidlösa ord om att ”skämtandet ofta avgör den svåraste sak framför allvar och skarpsinne”. Det tackar vi för.

Richard Holmgren